

VÝCHODISKÁ ZO SÚČASNEJ EXISTENCIONALNEJ KRÍZY SPÔSOBENEJ PANDÉMIOU COVID-19 A ZHODNOTENIE SÚČASNÉHO STAVU V SLOVENSKEJ REPUBLIKE A VO SVETE

Vladimír ŠEBO

CURRENT OUTLOOK FROM EXISTENCIONALISTIC CRISIS CAUSED BY THE COVID-19 PANDEMIC AND EVALUATION OF THE CURRENT SITUATION IN THE SLOVAK REPUBLIC AND IN THE WORLD

ABSTRAKT

Kríza spôsobená touto pandémiou zmenila drastickým spôsobom voľnosť pohybu, sociálnu interakciu a spravila prekážky podnikania a občianskych slobôd s minimálnym dopadom na ukončenie pandémie. Napriek nízkej krivke mortality sú politici na celom svete badateľne ovplyvnení hrozivými predpoveďami a uzatvárajú svoje ekonomiky, bez znaku návratu k predošlej slobode podnikania. Svetové globálne sily ako EU alebo USA - ich centrály sú viacmenej neúspešné s tým ako nájsť recept na ukončenie tejto pandémie. Vidíme tendenciu na celom svete skôr odklonu od centralizmu a byrokratickému riadeniu z jednej centrály ku zvýšeniu sebestačnosti krajín a ich individuálnemu riešeniu situácie. Na Slovensku napriek veľmi miernemu priebehu pandémie bol vyhlásený núdzový stav. Ekonomika Slovenskej republiky sa spamätáva a zvyšuje sa počet videokonferencií a práce z domu. V niektorých korporáciách, ale platí, že aj miesta, kde by ľudia mohli pracovať z domu im home-office neumožňujú.

Východiská z danej situácie sú prehodnotenie dopadov na ekonomiku, vypracovanie nových možností rozvoja, ako napríklad sebestačnosť, zvýšenie potravinovej bezpečnosti, odklon od globalizácie. Jednou zo zásadných odpovedí na tieto otázky sa zaoberá aj táto práca. V budúcnosti sa musíme zodpovedne postaviť k výzve a transformácii na nový typ ekonomiky. Táto hospodárska transformácia ale musí byť vedená bez straty sociálneho štandardu, vzdelanosti a rozvoja spoločnosti a musí byť práve postavená na základoch a znalostiach z minulých chýb.

KLÚČOVÉ SLOVÁ: existencionalna kríza, pandémia, COVID-19

ABSTRACT

The crisis caused by this pandemic has drastically transformed freedom of movement, social interaction and made barriers to business and civil liberties with minimal impact on the end of the pandemic. Despite the low mortality curve, politicians around the world are noticeably affected by dire forecasts and are closing their economies, with no sign of a return to previous business freedom. World global forces such as the EU or the US - their headquarters are more or less unsuccessful in finding a recipe for ending this pandemic. We see a tendency around the world to move away from centralism and bureaucratic management from one headquarters to increase the self-sufficiency of countries and their individual solutions. In Slovakia, despite the very mild course of the pandemic, a state of emergency has been declared. The economy of the Slovak Republic is recovering and the

number of video conferences and work from home is increasing. In some corporations, however, even places where people could work from home don't allow them home office.

The starting point for this situation is to reassess the impact on the economy, develop new development opportunities such as self-sufficiency, increase food security, move away from globalisation. One of the fundamental answers to these questions is also addressed in this work. In the future, we must face up responsibly to the challenge and transformation into a new type of economy. However, this economic transformation must be led without losing social standards, education and the development of society, and must precisely be built on the foundations and knowledge of past mistakes.

KEY WORDS: existencionalistická kríza, pandémia, COVID-19

I. Úvod

Z perspektívy vývoja svetovej ekonomie a z hľadiska prerokovaných záverov, ktoré odzneli na Svetovom ekonomickom fóre v švajčiarskom Davose na začiatku roka 2020 vidíme globálne trendy, ktoré nastupujú a volanie po takzvanej 4. priemyselnej revolúcii v zmysle vedenia odvetví ako AI, Big Data, green-economy a nové technológie, ktoré majú odbremeniť pracujúcich od množstva úloh vo výrobných procesoch s cieľom zvýšenia ziskovosti a efektivity globálnych ekonomických štruktúr.

1.1 Automatizácia v tandeme s COVID-19

Vytvára recesie, vytvára a narušuje fungovanie pre bežné pracovné procesy pracovníkov. Okrem súčasného narušenia spôsobeného pandémiou lockdownami a hospodárskou kontrakciou sa radikálne menia pracovné úlohy nástupom technologicko inovatívnej spoločnosti od roku 2025. Štyridsaťtri percent opýtaných firiem naznačuje, že sú nastavené na zníženie počtu zamestnancov v dôsledku integrácii technológií, 41 % plánuje rozšíriť aj využívanie dodávateľov pre úlohy (outsourcing na AI) -špecializované práce a 34 % plánuje rozšíriť svoju pracovnú silu v dôsledku integrácie technológií. Do roku 2025 čas strávený na súčasných úlohách v práci ľuďmi a strojmi bude rovnaký. Významný podiel spoločnosti tiež očakáva, veľké zmeny na pracovných miestach, ich hodnotové reťazce a veľkosť pracovnej sily v dôsledku faktorov, ktoré nové technológie v nasledujúcich piatich rokoch prinesú. Viac k tomu v Prílohe č. 1.

1.2 Rozvoj a zlepšovanie ľudských zručností prostredníctvom vzdelávania

Zmysluplná práca je kľúčovými motorom úspechu, individuálneho blahobytu a spoločenských súdržnosti. Globálny posun k budúcnosti práce je definovaný stále sa rozširujúcou kohortou nových technológií, novými sektormi a trhmi, globálnymi hospodárskymi systémami, ktoré sú prepojené viac ako v akomkoľvek inom bode histórie, a informácie, ktoré cestuje rýchlo a pomocou širokopásmového prenosu dát. Napriek tomu posledné desaťročie technologických pokrok tiež priniesol hroziace možnosť hromadného zníženia a úbytku pracovných miest, neudržateľný nedostatok zručností a konkurenčne zvyšujúci sa nárok na jedinečnú povahu ľudskej inteligencie teraz vytvára nástup používania umelej inteligencie (AI).

Nadchádzajúce desaťročie bude vyžadovať účelné vedenie, aby sa dospelo k budúcnosti práce, ktorá naplní ľudský potenciál a vytvára všeobecne zdieľanú prosperitu.

V roku 2020 hospodárska globalizácia stagnuje, sociálne súdržnosť je narušená výraznými nepokojmi politickej polarizácie a rozvíjajúca sa recesia je ohrozeným živobytia tých, ktorí sú na dolnom konci príjmového spektra.

Ako nová globálna recesia pandémiou ochorenia COVID-19 vplyv na hospodárstva a trhy práce, milióny pracovníkov došlo k zmenám, ktoré zásadne zmenili svoje životy v rámci práce, ich pohody a produktivity. Jeden určujúcich prvkov týchto zmien je ich asymetrický charakter – vplyv na už znevýhodnené populácie s väčšou zúrivosťou a rýchlosťou.

V priebehu pol desaťročia Svetové ekonomické fórum (WEF) sledovalo trh práce a vplyv štvrtej priemyselnej revolúcie, zisťovali príčiny vysídľovania pracovníkov a spoločne aj stratégie na posilnenie prechodu pracovné miesto k novým úlohám. Základná miera pokroku smerom k väčšiemu technologickému prielomu do sveta práce sa len zrýchlila v priebehu dva roky od vydania správy za rok 2018. Pod vplyv súčasnej hospodárskej recesie základné trendy smerom k technologickému rozšíreniu práce sa ešte viac urýchlili. Pri budovaní metodiky budúcnosti pracovných miest vyvinutej k poskytnutiu globálneho prehľadu prebiehajúceho technologického rozšírenia práce, nových a narušených pracovných miest a zručností, masového rekvalifikovania a zvyšovania kvalifikácie v celej priemysle, ako aj nové stratégie pre účinné pracovnej sily v rozsahu pracujú viacerí experti WEF a globálnych organizácií.

Za posledné desaťročie sa znaky nových technológií, ktoré signalizovali začiatok štvrtej priemyselnej revolúcie stali stále viac markantnými. Ak chceme zachytiť príležitosti vytvorené týmito technológiami, spoločnosti v celom súkromnom sektore musíme zmeniť strategickú orientáciu firiem. Od roku 2025, schopnosti strojov a algoritmov sa bude vo všeobecnosti zhodovať s pracovnými schopnosťami zamestnancov, a pracovný čas vykonaný strojmi sa bude zhodovať s časom stráveným prácou. Rozšírenie práce naruší vyhliadky na zamestnanie pracovníkov v širokej škále priemyslu a oblastí. Nové údaje z prieskumu o budúcnosti pracovných miest vyplýva, že 15 % pracovnej sily spoločnosti je ohrozených narušením v horizonte do roku 2025 a v priemere 6 % pracovníkov, bude úplne nezamestnateľných bez rekvalifikácie

V tejto správe sa uvádza, že v strednodobom horizonte zmien a poklesu bude s najväčšou pravdepodobnosťou rast pracovných miest kompenzovaný „pracovnými miestami zajtrajška“ – t.j. rastúci dopyt po pracovníkov, ktorí môžu obsadiť pracovné miesta v ekologickom hospodárstve, v popredí dátového hospodárstva a hospodárstva AI, ako aj ako aj nové úlohy v oblasti inžinierstva, cloud computingu a vývoju produktov. Tento súbor vznikajúcich profesií odzrkadľuje aj pretrvávajúci význam ľudskej interakcie v novom hospodárstve, pričom rastúci dopyt po pracovných miestach v službách starostlivosti o zákazníkov; marketingu, predaj a výroby obsahu IT (content management); ako aj úlohy v popredí kultúry a návykov ľudí.

2. Zmeny v globálnej monetárnej politike vo svete v blízkej budúcnosti

Rýchly pokračujúci pokrok v oblasti digitálnych technológií zvýšil vyhliadky na výskum a implementáciu nových foriem digitálnych peňazí pre domáce aj medzinárodné transakcie. Patria sem digitálne meny centrálnych bánk (CBDC) a tzv. globálne stablecoins (GSC), ktoré navrhujú veľké technologické spoločnosti alebo IT-platfomy.

Momentálne sú účinky nasadenia tejto novej formy makroekonomického finančného systému skúmané inštitúciou Medzinárodný menový fond (IMF).

V súčasnosti používanie mien na medzinárodnej úrovni odzrkadľuje ekonomickú váhu krajín a širších geopolitických faktorov. Okrem toho silné prepojené sieťové procesy a synergie v rámci troch funkcií peňažnej jednotky (účtovné vyrovnanie, platobný prostriedok a uchovávanie hodnoty) pôsobi ako samo-regulujúci mechanizmus: Keď je mena dominantná, má tendenciu zostať dominantná. Okrem toho sa používanie cudzích mien na domáce transakcie ("menové substitúcie") závisí od stupňa menovej stability a iných podskupín krajín vrátane právnych rámcov a obchodných regulácií.

Digitalizácia by však mohla viesť k medzinárodnému používaniu mien spôsobmi, ktoré sú odlišné od tradičnej dynamiky bankových vzťahov. CBDC a GSC môžu potenciálne priniesť nižšie transakčné náklady prostredníctvom zvýšenia hospodárskej súťaže, rozšírenia prístupu k službám a podpory prostredníctvom mobilných zariadení a otvoriť možnosť doplnkových služieb ponúkaných sociálnych sietí a platforiem elektronického obchodu globálneho rozsahu.

Hospodárske dôsledky a politické výzvy v rozhodujúcej miere závisia od stupňa prijatia inovácii. Tie siahajú od použitia pri malých cezhraničných platieb, na denno-denné prijímanie v regionálnych podskupinách krajín. Na globálne prijatie jediného GSR alebo multi-polárneho sveta s intenzívnou konkurenciou medzi niekoľkými hlavnými CBDC a GSC. Účelom prezentovania scenárov je ilustrovať preskúmať možné dôsledky prijatia.

Výhody používania CBDC a GSC na cezhraničné transakcie sú koncepcne jasné, aj keď ich je ťažko kvantifikovať v tejto fáze, uviedli experti z IMF.

Platba alebo prevod cezhraničných finančných prostriedkov by mohlo byť rovnako jednoduché ako odoslanie e-mailu. To by mohlo znížiť transakčné náklady v prospech koncových používateľov, najmä v prípade malých transakcií.

Možno čo je dôležitejšie, poskytuje perspektívu prístupu k širokej škále ďalších cezhraničných finančných služieb, ktoré využívajú veľké údaje získané z jednotlivých transakcií.

Na globálnej úrovni by menová konkurencia v dôsledku prijatia CBDC a GSC mohla viesť k lepšiemu zdieľaniu rizika z dlhodobého hľadiska.

Cezhraničná adopcia digitálnych peňazí so sebou prináša aj riziká a politické výzvy. Zahraničné CBDC a GSC by mohli zvýšiť tlaky na nahradenie meny a zhoršiť zraniteľnosti z menových nesúládov. Takisto mohli by znížiť schopnosť miestnych orgánov verejnej správy, na prevádzkovanie menových politík. Bez primeraných záruk by uľahčili prúdenie nezákonných tokov peňazí a sťažili regulačným orgánom presadzovanie výmeny obmedzenia a opatrenia na riadenie kapitálového toku. V prípade GSC existujú ďalšie výzvy týkajúce sa ich riadenia.

Okrem domácich výhod by cezhraničné využívanie CBDC mohlo pomôcť firmám domácností vo emisných krajinách lepšie riadiť riziká (napr. vydávaním dlhov denominovaných v ich vlastnej mene). Ale do tej miery, že zmysluplne zvyšuje finančné integrácie bez primeraného rozvoja finančných trhov a inštitúcií, vydávajúce krajiny by mohli čeliť zvýšenému vystaveniu globálnym otrasom.

Svojím univerzálnym členstvom a mandátom na ochranu medzinárodných menových a finančnej stability má MMF jedinečnú pozíciu na zváženie makrofinančných účinky a politické dôsledky tohto vývoja v bilaterálnych aj multilaterálnych rozmeroch a dohľadu i rozvoja kapacít. Úlohy pre IMF v tejto situácii, ale ostávajú zatiaľ iba na papieroch a v konceptoch.

3. Záver

Nadmerná koncentrácia moci a peňazí v rukách niekoľkých jednotlivcov a organizácií poškodila verejnú diskusiu a podkopala samotnú demokraciu. Tento problém sa za posledných päť rokov stal úplne jasným, súdiac podľa krízy a kolapsu mnohých tradičných hlavných politických strán. A to bolo znásobené silami globalizácie a technologických zmien, ktoré zmenili trh práce a výrazne obmedzil mapu príležitostí vo väčšine vyspelých ekonomík.

Zatiaľ čo manuálni a nízko-kvalifikovaní pracovníci boli degradovaní, iné povolania – najmä tie, ktoré sú spojené s finančným priemyslom – boli nadmerne odmeňované. A zatiaľ čo mnohé regióny sa stali chudobnými, niekoľko veľkých, dobre prepojených miest prosperuje neúmerne. Ako ekonóm Sandbu ukazuje v knihe *Ekonomika spolupatričnosti* (The Economics of Belonging: A Radical Plan to Win Back the Left Behind and Achieve Prosperity for All), tieto prehlbujúce sa nerovnosti podnietili nenávisť a nespokojnosť medzi tými, ktorí majú pocit, ako by stratili vplyv a zmysluplnú úlohu v spoločnosti uvedené "tí, na ktorých sa zabudlo".

Môže ekonomika pomôcť pri úprave rozdeľovania zdrojov a obnovení pocitu rovnováhy a spravodlivosti v spoločnosti? Sandbu naznačuje, že môže a ponúka rad odporúčaní pre budovanie inkluzívnej ekonomiky, ktorej vízia môže nájsť podporu aj u tých „zabudnutých“ marginalizovaných skupín. Dosiahnutie tohto cieľa, verí, že je potrebné, aby sa zabránilo kolapsu globálneho status quo. Tieto ciele nechce presadiť radikálne, ale umiernené skôr politikou stredy (prvkami ľavice a pravice zároveň, s dôrazom na hlavné témy politiky stredy - centrizmu. Pravda je, že stred sa dávno posunul doľava a kresťanskí demokrati/ľudovci sú dnes viac stredovými sociálnymi demokratmi ako autentickou stredovou pravicou.

S populistami rôznych prúdov získava vplyv na ľavej i pravej strane spektra politiky. Sandbu vidí umiernených ako "left-behind" (tí, na ktorých sa zabudlo) blok volebnej politiky. Kritizuje odporný populizmus a bol by rád, ak by sme videli spravodlivejšie a menej potenciálne konfliktné spoločnosti. Stále verí vo výhody medzinárodnej spolupráce.

Pandémia COVID-19 posilnila ústredné posolstvo nutnosti po zmenách v ekonomike. Politiky založené na dôkazoch a transparentná komunikácia s verejnosťou sú to, čo robí rozdiel medzi vládami, ktoré sa snažia vírus obmedziť, a vládami, ktoré ho dobre zvládajú. Krajiny, ktoré sa spoliehajú na spoľahlivé verejné služby v oblasti kolektívneho blahobytu, preukázali väčšiu odolnosť ako krajiny so systémami vedenými voľným trhom (*laissez-faire*). Teraz je zrejmé, že zaobchádzanie s hospodárstvom ako súčtom individuálnych rozhodnutí môže fatálne obmedziť vyhliadky na mobilizáciu primeranej reakcie na krízu.

"Nový normálny" život s vírusom zvýšil naliehavosť konfrontácie dnešných neúprosných nerovností v príjmoch a bohatstve. Už niet pochýb o tom, koľko narušenia a nerovnosti môžu spoločnosti tolerovať v záujme pokroku. Nech už je odpoveď akákoľvek teoreticky, je jasné, že sme prekročili hranicu znášanlivosti v mnohých vyspelých ekonomikách.

Pandémia tiež pridala nový rozmer pojmu "zanechal". Teraz musíme výslovne zohľadniť právo ľudí cítiť sa bezpečne pred ujmou, keď pracujú na nízko platených pracovných miestach v službách, ktoré nemožno vykonávať na diaľku, ako aj právo ľudí na základnú lekársku starostlivosť, čo nie je zárukou v krajinách so súkromnými zdravotníckymi systémami vedenými trhom. Okrem toho, pretože mnohí z týchto pracovníkov sú na neistých pracovných miestach (so zmluvami na dobu určitú alebo s nulovými hodinami), nemusia mať nevyhnutne nárok na sociálne dávky, ako sú platby za chlpaté veci a iné núdzové opatrenia spravované vládou. To všetko naznačuje, že ľavica bude ešte viac marginalizovaná súčasnou krízou.

Viac ako inokedy predtým potrebujeme dobrú ekonomiku vo verejnom živote. Disciplína nám môže – a musí – pomôcť znovu získať zmysel pre spoločný účel a spoločnú prosperitu v rámci systému sústredeného na dôveryhodné verejné inštitúcie, a nie na systém, ktorému dominujú silné súkromné záujmy. Musíme prekonať tendencie robiť tie isté chyby. Z predošlých príkladov a načrtnutých vízií ale vidieť, že opäť sú snahy vo svetovom dianí všetko centralizovať, na úkor slobody a výberu možností. Je tendencia mať všetko pod kontrolou a pozeráť sa na AI – umelú inteligenciu, Big data, machine-learning iba s nekritickým obdivom a nevidia sa riziká a obrovské ohrozenia zneužitia takejto moci na prospech len určitej úzkej skupiny jednotlivcov. Snahy, ktoré majú zmysel a majú prevládať by mali byť vedené skôr k podpore komunit, opatrení proti nerovnováhe v ekonomike a postavením štruktúry potrieb a služieb pre všetkých jednotlivcov nielen pre tých, čo sú už teraz veľmi bohatí a vedú si dovoliť aj prekračovať akékoľvek normatívy len z dôvodu väčšej moci a túžby po falošnej predstave „nedotknuteľnosti“.

Príloha č. 1

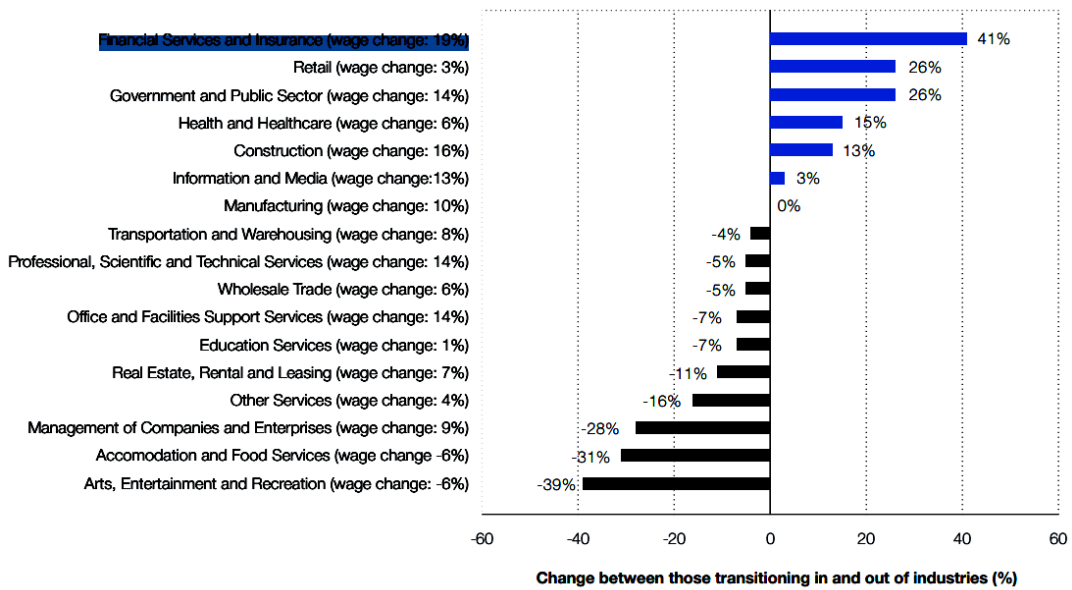
Zamestnávateľia a odpovede na prieskum budúcnosti pracovných miest podľa WEF (World Economic Forum), sú motivované na podporu pracovníkov, ktorí sú vysídlení zo svojich súčasných úloh, a plán na prechod až 46% pracovníkov z ich súčasných pracovných miest do nových pracovných príležitostí do roku 2025.

Okrem toho sa spoločnosti snažia poskytnúť príležitosti na rekvalifikovanie a zvyšovanie kvalifikácie väčšine zamestnancov. Až (73 %) zamestnancov si je vedomých skutočnosti, že do roku 2025 až 44 % zručností, ktoré budú musieť účinne vykonávať sa zmenia.

Zdroj: Publikácia WEF *Future of Jobs Survey 2020*

B. Worker transitions into sub-industries, by relative volume of transitions and wage change accepted

Note

The wage change value shows the difference of starting and ending wage as a share of the starting wage. It is calculated from data showing transitions from one industry to another as the unweighted median wage change of transitions from all other industries into the destination industry.

A. Affected workers by sub-industry

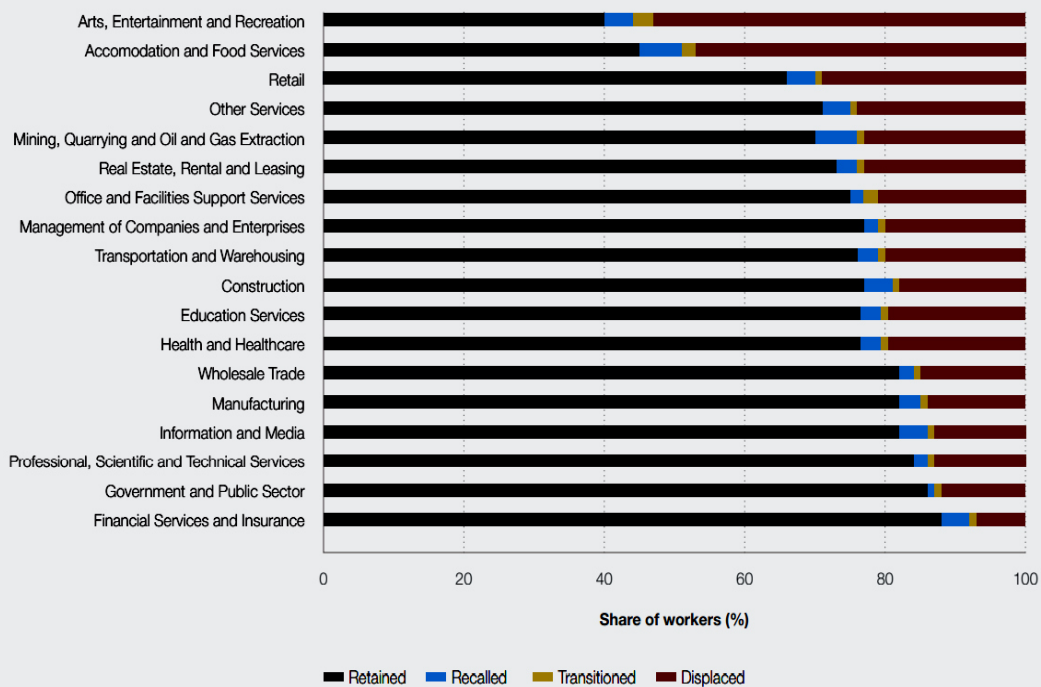

FIGURE 9

Estimated share of workers at risk of unemployment, by sub-industry

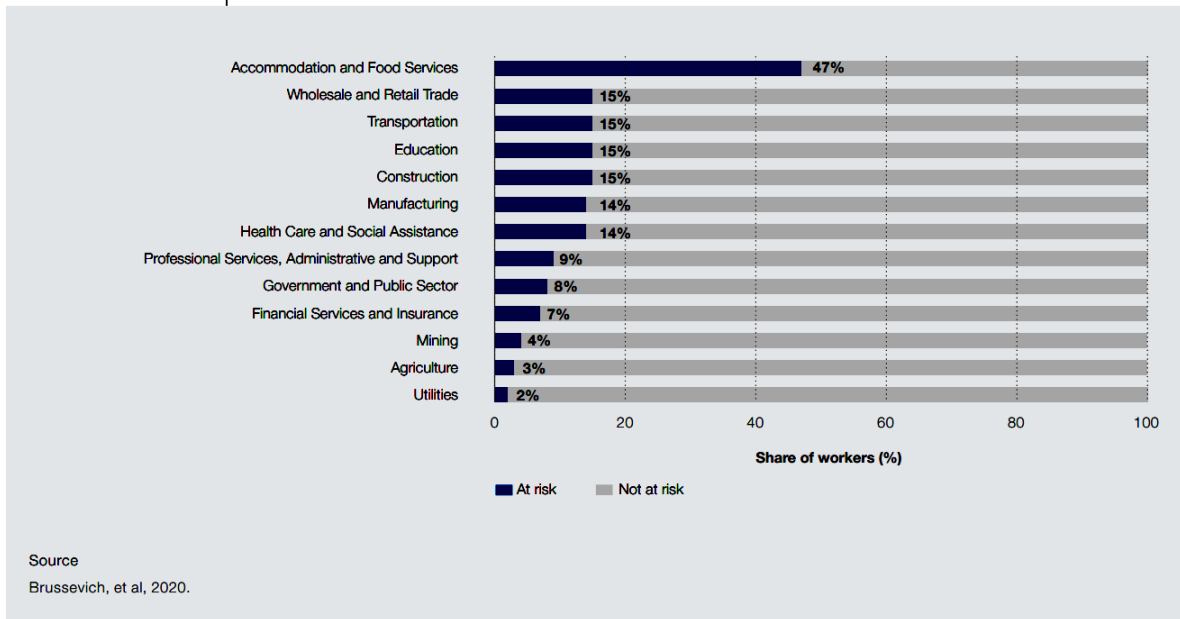
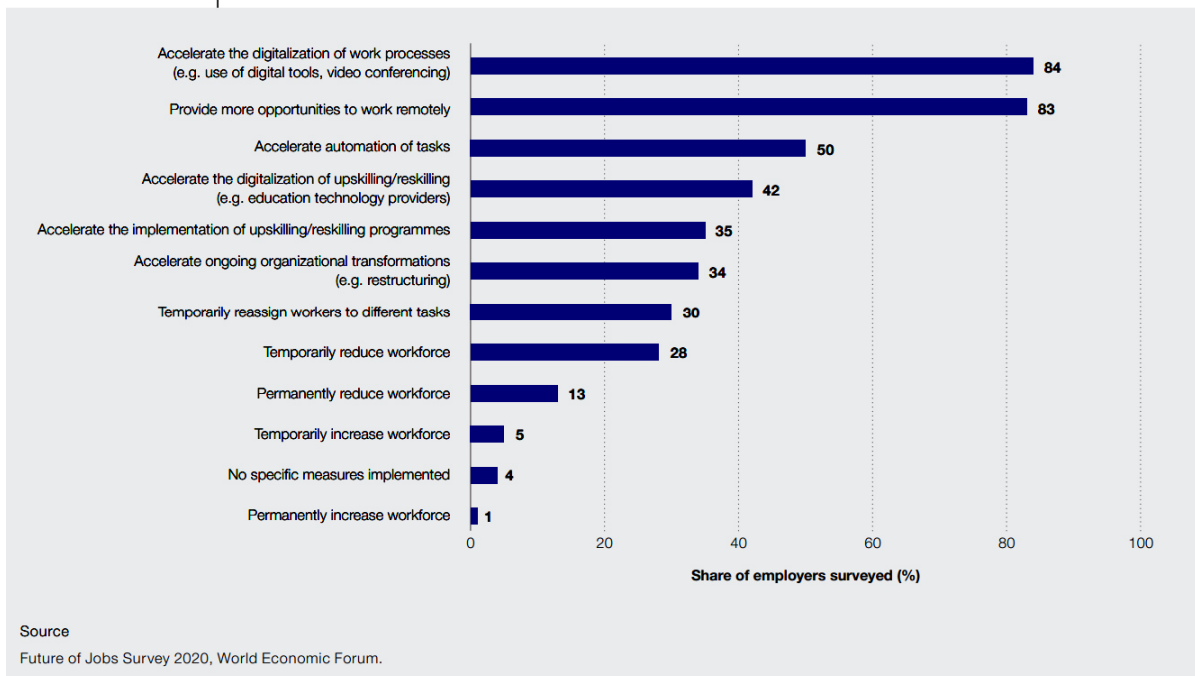

FIGURE 5

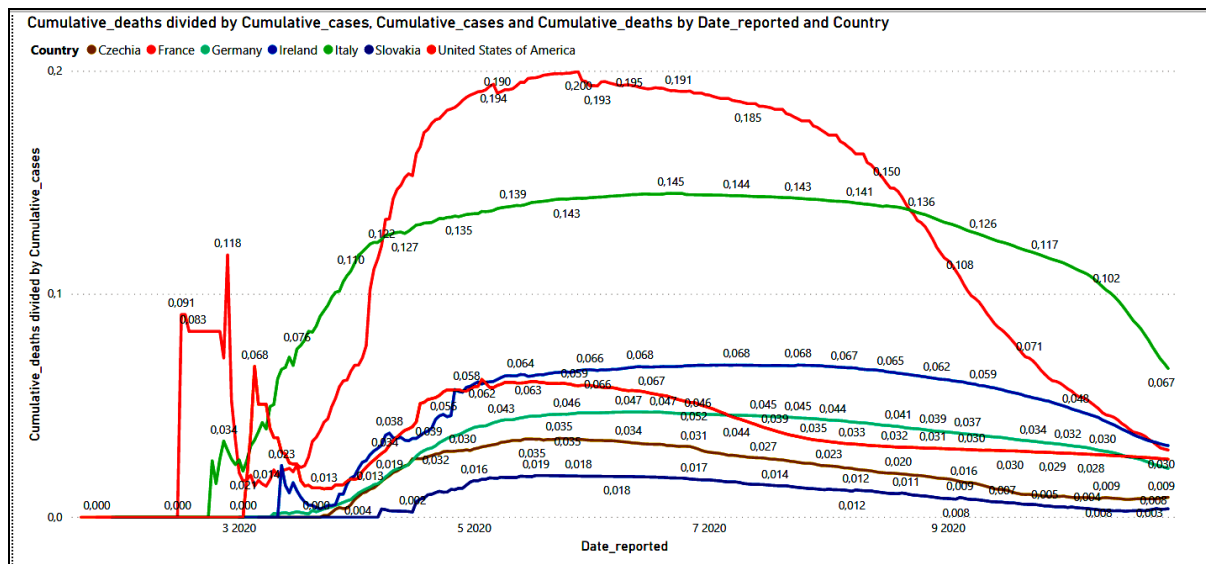
Planned business adaptation in response to COVID-19

Príloha 2

Porovnanie prípadov COVID-19 – kumulatívna miera úmrtí na celkový počet hlásených prípadov infekcie

Zdroj: WHO (27.10.2020), spracovanie dát cez PowerBI.

ZOZNAM BIBLIOGRAFICKÝCH ODKAZOV

- Aktuálny mienkotvorný think-tank. – [on-line] Available on - URL: <https://www.Projectsyndicate.org>
- IMF – citácie z príručky Digital money across Borders: Macro-Financial implications, Okt. 2020
- WEF. [komplexna strategicka databaza k materiálom WEF a partnerov] – [on-line] Available on - URL: <https://intelligence.weforum.org/>
- WHO – Big Data a štatistiky. – [on-line] Available on - URL: <http://www.who.int>
- Paola Subacchi. – [on-line] Available on - URL: <https://www.project-syndicate.org/onpoint/making-economics-fit-for-purpose-by-paola-subacchi-2020-11?barrier=accesspaylog>
- Martin Sandbu – recenzia knihy The Economics of Belonging: A Radical Plan to Win Back the Left Behind and Achieve Prosperity for All. – [on-line] Available on - URL: <https://press.princeton.edu/books/hardcover/9780691204529/the-economics-of-belonging>

ADRESA AUTORA

Ing. Vladimír Šebo

KOOPERATIVA poisťovňa, a.s. Vienna Insurance Group, Štefanovičova 4,
816 23 Bratislava, Slovenská republika
e-mail: sebo@koop.sk

RECENZIA TEXTOV V ZBORNÍKU

Recenzované dvomi recenzentmi, členmi vedeckej rady konferencie. Za textovú a jazykovú úpravu príspevku zodpovedajú autori.

REVIEW TEXT IN THE CONFERENCE PROCEEDINGS

Contributions published in proceedings were reviewed by two members of scientific committee of the conference. For text editing and linguistic contribution corresponding authors.